СЕКЦІЯ 1
SECTION 1

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 37(092)(460)“1900/1919”

Гаврилюк С. М.
аспірант кафедри педагогіки і методики
викладання історії та суспільних дисциплін
Національний університет “Чернігівський колегіум”
імені Т. Г. Шевченка

ІДЕЇ МАНУЕЛЯ ТОЛОСИ ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ В ІСПАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Видатний іспанський громадський діяч, лікар, публіцист Мануель Толоса (Manuel Tolosa Latour) (1857 – 1919) у численних виступах у наукових товариствах, на зібраннях освітянської спільноти на початку ХХ століття обстоював ідеї про розбудову суспільно-педагогічного захисту дитинства в Іспанії.

Наприклад, у дискурсі “Проблема дитинства і право” (Мадрид, 1900) [1] Мануель Толоса стверджував, що проблема захисту дитинства в Іспанії є найбільш актуальною і від того, яким чином суспільство виховуватиме й доглядатиме власних дітей, залежатиме культура та щастя всього народу. Соціально-педагогічний захист дитинства має починатися зі створення умов для забезпечення прав жінки в соціумі. Суспільство повинно гарантувати права жінці, як доньці, дружині, вдові, на освіту, гідну працю і тим самим сприяти розвитку дітей робітничого класу в родинному вогнищі. Необхідність упровадження законодавства про обов’язкову освіту, регламентацію праці жінок, про батьківство є очевидною.

Базовими положеннями про соціально-педагогічний захист дитинства Мануель Толоса визначав такі:

по-перше, кожній дитині віком менше 7 років, яка заробляє на життя, має призначатися пенсія, виплата, допомога і т. д., сама дитина має стати об’єктом спеціальної опіки з боку влади з метою догляду за її життям і здоров’ям;

по-друге, урядом має бути утворена Вища Рада із захисту дитинства;

по-третє, у кожному провінційному центрі мають бути зорганізовані місцеві ради, які б сприяли соціальній підтримці дитинства та заохочували її;

по-четверте, у кожному селищі має діяти медико-благодійна інспекція, до обов’язків якої входить опіка немовлят у притулках і дітей, покинутих батьками назавжди чи тимчасово, тощо [1, с. 35].

У доповіді “Захист дитини в Іспанії”, виголошеній у Мадридському атенеї 25 травня 1916 року, Мануель Толоса підкреслював, що підтримка дитинства і материнства з боку держави, благодійних організацій сприятиме

скороченню дитячої смертності в країні та поліпшенню соціального становища дітей.

На погляд промовця, значну роль у справі соціально-педагогічного захисту дитинства має школа. Проте, зауважував далі Мануель Толоса, теперішні школи в Іспанії здебільшого позбавлені нормальних гігієнічних умов для перебування в них дітей, адже, орендовані для навчання, приміщення погано провітрюються, не мають достатнього освітлення, і діти, змушені тривалий час знаходитися у нерухливому сидячому положенні, втрачають здоров’я [2, с. 22].

Важливою пропозицією Мануеля Толоси була ідея про системний характер соціально-педагогічного захисту дитинства в Іспанії. Лікар розмірковував таким чином. Якщо у XVIII столітті з-поміж форм допомоги перевагу мало карітативне милосердя, у XIX столітті – альтруїстичне братерство, то у XX столітті – має розвинутися суспільна солідарність, а стражденна людина й передусім – дитина має здобути право на суспільну допомогу [2, с. 27].

На відкритті першого іспанського конгресу зі шкільної гігієни 16 квітня 1912 року у Королівській медичній академії у Барселоні, Мануель Толоса наголошував: “як домашнє вогнище утворює родину, так і школа стає домашнім вогнищем для народу” [3, с. 2].

Доповідач доводив, що проблема соціально-педагогічного захисту дитинства не може бути вирішена без участі держави, більше того – ця проблема має бути першорядною для держави.

Важливу роль у соціально-педагогічному захисті грають і фактори найближчого оточення дитини. “Для нормального розвитку дитині необхідні невичерпна ніжність, міцний зв’язок та лагідне настановлення, ці три ключові умови виховання і здорової дитини, і хворої, і геніальної, і розумово відсталої. Навчання, як сонце, – це найінтенсивніший фокус енергії у набутті дитиною освіти, однак без виховання жодна педагогічна справа не можлива ні в родинному вогнищі, ні в суспільстві”, – пояснював Мануель Толоса [3, с. 3].

У своєму виступі Мануель Толоса зосереджував увагу на тому, що шкільна гігієна і піклувальне виховання мають стати провідним напрямом шкільної роботи, що школа найперше має дбати про поліпшення санітарно-гігієнічних умов, організацію медичних інспекцій з метою вивчення і контролю за доглядом дітей у навчальних установах [5, с. 4].

Науковиця Н. Зайченко зазначає, що у контексті регенераціонізму в Іспанії зазнали змін суспільно-благочинна підтримка і соціально-педагогічний захист дитинства. Складовими соціально-педагогічного захисту дитинства були:

1) розроблення й упровадження нормативно-правових документів стосовно державного захисту дітей (закони 1878 р., 1900 р., 1903 р., 1904 р., регламент 1908 р., положення Конституції 1931 р.);

2) виконання функцій соціального піклування про дітей державних органів, установ та інституцій (муніципалітетів, депутацій, Вищої Ради опіки дітей і провінційних та місцевих рад, Міністерства народної освіти,

Міністерства юстиції, судів у справах неповнолітніх правопорушників, Національного Інституту соціального забезпечення, Національного Патронату з боротьби з туберкульозом та ін.);

3) діяльність громадських організацій (Мадридського Товариства опіки дітей, заснованого 1878 року з метою захисту найбільш нужденних дітей; Іспанського Товариства гігієни; Національної Асоціації фундації санаторіїв для дітей-сиріт);

4) розбудова мережі закладів соціальної опіки (будинків милосердя, сирітських будинків, дитячих притулків, санаторіїв та оздоровчих будинків для дітей-сиріт тощо);

5) участь іспанської педагогічної громадськості в обговоренні проблем шкільної гігієни, медичного догляду школярів, організації соціальної опіки дітей на міжнародних конгресах у Парижі (1903 р.), Барселоні (1912 р.), Мадриді (1917 р.), Мілані (1927 р.) [6, с. 126].

Наголошує науковиця й на тому, що саме Мануель Толоса за сприяння Іспанського товариства гігієни домігся прийняття Загального закону про опіку дітей від 12 серпня 1904 р., укладеного під впливом французького закону 1874 р. (закону Т. Русселя). Закон мав на меті запровадження громадського піклування про дітей віком до 10 років, догляду їх здоров’я (ст. 1) [7, с. 187].

Список літератури

1. Tolosa Latour M. El problema infantil y la legislacion. Apuntes y Bases para una Ley de Proteccion a la Infancia. Madrid: Revista de Legislacion, 1900. 44 p.

2. Tolosa Latour M. La defensa del niño en España. Conferencia dada en el Ateneo de Madrid el dia 25 de mayo de 1916. Madrid: Imprenta del Asilo de Huerfanos, 1916. 36 p.

3. Congreso español de higiene escolar. *Revista general de enseñanza y bellas artes*. Madrid, 1 de mayo de 1912. № 57. P. 2–5.

4. Congreso español de higiene escolar. Conferencia del Dr. Tolosa Latour (continuacion). *Revista general de enseñanza y bellas artes*. Madrid, 1 de junio de 1912. № 59. P. 7–9.

5. Congreso español de higiene escolar. Conferencia del Dr. Tolosa Latour (conclusion). *Revista general de enseñanza y bellas artes*. Madrid, 15 de junio de 1912. № 60. P. 3–5.

6. Зайченко Н. І. Іспанський педагогічний дискурс (кінець XIX – перша третина XX ст.): концептуалізація соціальної педагогіки: монографія. Київ: Ліра-К, 2018. 172 с.

7. Зайченко Н. І. Розвиток теорії і практики соціальної педагогіки в іспаномовних країнах у XX – на початку XXI століття: дис. … д-ра пед. наук: 13.00.01 / Наталія Іванівна Зайченко; Ін-т вищої освіти НАПН України. Київ, 2015. 455 с.